

ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

УДК 378.015.31:172.15

DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2021.77-2.1>

О. В. Юрченко

викладач кафедри фізики
Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

ПРОБЛЕМА СУТНОСТІ Й ПОХОДЖЕННЯ НАРОДНОЇ ПІСНІ ТА ПОЕЗІЇ ЯК ВІДДЗЕРКАЛЕННЯ ДУХОВНОСТІ НАЦІЇ В НАУКОВІЙ СПАДЩИНІ І. Г. ГЕРДЕРА ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ВИХОВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ МОЛОДІ

У статті узагальнено внесок І.Г. Гердера у становлення науково-методологічних основ дослідження народної спадщини. Доведено, що учений вперше показав значення духовної культури народу, високо оцінив надбання народної спадщини. Акцентовано увагу на тому, що культурфілософ увів у науковий обіг поняття «народна поезія», «народна пісня», наголосив на необхідності наукового вивчення усної народної творчості, її збереження і популяризації для формування єдності нації.

Зазначено, що фольклористична робота, проведена ученим у різних країнах, дала змогу представити науковому і суспільному загалу зразки усної художньої творчості більшості народів світу. Безперечно, це сприяло посиленню інтересу до народної пісні в багатьох країнах світу. Виявлено, що пошуково-фольклористична і публіцистична робота І.Г. Гердера вплинула на зміну оцінки культурної значущості народної творчості. Актуалізований той факт, що культурна самобутність народу відбивається у його пісенній спадщині. Показано, що культурфілософ дослідив способи творення пісенно-поетичного здобутку, довів його загальнонародне походження, виявив закономірності становлення, розвитку і функціонування. Підкреслено, що в художній творчості відображаються думки, настрої, почуття, результати пізнання, «образ мислення нації», її світогляд.

У процесі дослідження було виявлено, що учений показав значення виховання поетичним словом і умови здійснення цього виховного впливу. Підкреслено, що вивчення І.Г. Гердером походження, закономірностей творення і соціального значення народної пісні дозволило характеризувати її як засіб розвитку свідомості. Доведено, що педагог одним із перших наголосив на здатності народнопісенної творчості сприяти входженню підростаючого покоління в культурний простір рідного народу, створювати почуття єдності спільноти, виховувати громадянські і патріотичні якості. Проведений аналіз новаторських поглядів І.Г. Гердера на значення народнопісенної творчості дозволив виокремити загальнофілософські, культурологічні і педагогічні основи використання художнього надбання народу як засобу виховання національної свідомості молоді.

Ключові слова: народна пісня, І.Г. Гердер, виховання, національна свідомість.

Постановка проблеми. Нинішній етап становлення незалежної України висуває нові вимоги до освітнього процесу, робить актуальною проблему оновлення системи виховання. Унікальним соціокультурним явищем, що здатне забезпечити спадкоємність поколінь, яке відбиває і акумулює особливості менталітету народу, є фольклор.

Разом із цим варто зазначити, що в педагогічній теорії і практиці немає спеціальних досліджень, які розглядали б внесок європейських науковців – класиків європейської гуманітаристики у становлення загальнофілософських і культурологічних основ використання народної творчості як засобу виховання національної свідомості молоді.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз сучасної науково-педагогічної літератури дав змогу виявити, що нинішні дослідники опра-

цьовують різні аспекти застосування народної мистецької спадщини в навчально-виховному процесі. Серед цих напрямів можна виділити проблеми встановлення місця народнопоетичної творчості в національній школі (М. Стельмахович, О. Вишневський, Ю. Руденко та ін.), використання основ народної педагогіки в освітньому процесі (О. Сухомлинська, Е. Сявавко, А. Фартушний та ін.), цінності національно-патріотичного виховання (О. Вишневський, О. Безкоровайна, Г. Тарасенко, Г. Федорченко та ін.).

Як показав проведений аналіз літератури, питання, що стосуються науково-методологічних основ залучення народної творчості, зокрема, народної пісні, до навчально-виховного процесу потребують додаткових наукових досліджень. Саме І.Г. Гердер вперше високо оцінив і показав

значення народної спадщини, увів у науковий обіг поняття «народна поезія», «народна пісня», наголосив на необхідності наукового вивчення усної народної творчості, її збереження і популяризації для формування єдності нації. Тому актуальним виявляється дослідження внеску ученого в усвідомлення наукового і виховного потенціалу народної творчості.

Виклад основного матеріалу. Розглянемо найбільш істотні теоретичні положення І.Г. Гердера в царині вивчення етнологічного матеріалу, зокрема народної пісні, способи її творення, характер функціонування, її суспільну роль, думки ученого на відображення в народнопоетичній творчості витоків національної свідомості та впливу пісні на її формування.

Полемізуючи з просвітницьким розумінням творчості, головним в якому було визнання досконалих, рафінованих витворів класичного мистецтва, І.Г. Гердер розробив філософсько-світоглядні основи розуміння народного характеру культури, наполягав на існуванні особливих вартостей народної творчості і підкреслив її великий виховний потенціал. Для їх виявлення «він відкрив поняття «народна поезія», саме в творчості народних мас побачив основу істинно народної і тим самим істинно національної культури» [1, с. IX].

Учений розпочав вивчення словесного мистецтва людства, починаючи з архаїчних часів, «дослідження поезії в усіх її формах і долі» [2, с. 651]. І.Г. Гердер розглянув зв'язок емоційних переживань подій оточуючої дійсності з їх поетичним виразом, який народжувався в процесі освоєння людиною світу. Філософ схилився до того, що першою мовою людини був спів і співання було для неї природним і відповідає її органам і природним інстинктам [3, с. 149].

Розглядаючи історію зародження народної пісні, учений встановив взаємну залежність між цим процесом та історією розвитку мови. Зазначимо, що проблема виникнення як мови, так і інтелекту широко обговорювалася дослідниками. І.Г. Гердер пов'язав перехід від одного ступеня розвитку мови до іншого з історичним розвитком людини. Педагог виділив кілька етапів становлення мови. Ці питання він розглядав у низці своїх робіт, серед яких – «Ідеї до філософії історії людства», «Про різний вік мови», «Трактат про походження мови», «Про новітню німецьку літературу» тощо. Його ідеї істотно співзвучні із сучасними поглядами на сутність і походження мови.

Мислитель, стверджуючи історичність мови, розглядаючи її вік, вказав на те, що після раннього періоду, коли людина «більше відчувала, чим думала», коли мова була чуттєвою, багатою сміливими образами, вона виражала пристрасть [4, с. 120]. У його інтерпретації поняття віку мови,

пора її юності була «епохою поетів», «юнацьким часом», що був «поетичним віком, коли співали вже у повсякденному житті» [4, с. 120]. З плином часу людська мова, наповнена образами і почуттями, поступово ставала більш впорядкованою, був «введений, відповідно до діапазону голосу і думки, род мелодичного розміру». Кожен пісенний текст був музично-мовною єдністю, починаючи з архаїчного періоду народної творчості, «мова була знаряддям, змістом і формою народної поезії, вочевидь, вона мала з нею одне походження» [2, с. 656].

Поєднання поезії, музики, народно-обрядових ігор створювали умови розвитку мистецтва як творчої діяльності, яка відображувала і одночасно перетворювала дійсність. З плином часу мова ставала «більш правильною, одностайною і упорядкованою, вона все ще залишалася свого роду співанням, як це доводить акцентування в мовах багатьох диких народів» [3, с. 149].

Рельєсно, історично-конкретно культурфілософ передав вихідні типи мислення, особливості душевного складу людей та психологічні риси епохи: «Справжнє почуття породило першу поезію цього роду, як це показують простодушні пісні усіх первісних народів. Їх чуття кличе на допомогу усе істинне, що тільки може дати їм природа: образи, інтонацію, звуки, жести. Мова звуків, оскільки вона виражає пристрасть, цілковито позбавлена усякого лицемірства; вона висловлює те, що їй потрібно сказати кожному чутливому серцю, з найвиразнішою багатозначністю» [5, с. 219]. Учений назвав поезію «чуттєво досконалою мовою» [6, с. 161]. Отже, гердерівське розуміння походження народної пісні полягало в тому, що пісня сходить із глибин людської психіки.

У роботі «Про народні пісні» І.Г. Гердер зосередив свою увагу на пісні як на результаті способу мислення і відчуттів певної етнічної спільноти. Учений представив генезис народної пісні таким чином: «Не підлягає сумніву, що поезія, і особливо пісня, була спочатку цілком народною, тобто легкою, простою, що іде від самих предметів, і створювалася на мові мас, а також самої природи, багатої і відчутної для усіх» [7, с. 72]. Можна зробити висновок, що гердерівське розуміння генезису народної пісні полягало в тому, що пісня виникла на рівні колективного несвідомого, традиції, що виходить із глибини віків, у ній відображується усе життя і світогляд людей.

У результаті історико-теоретичного дослідження розвитку мови мислителем були виокремлені умови зародження народної пісні, показано її становлення в епоху «поетичного періоду мови». Видатний поет, лауреат Нобелівської премії в галузі літератури Т.С. Еліот також указував, що поезія народилася в часи первісної культури [8, с. 148].

В аспекті нашого дослідження зазначимо, що І.Г. Гердер показав зародження в архаїчній пісні ядра поглядів нації, формування її світогляду. Так, філософ писав: «За мовою, за тоном і змістом ці старовинні пісні являють справжнє мислення свого племені, або як би самий стовбур, серцевину нації» [9, с. 84].

Народна творчість, зокрема пісня, містила сакральні та міфологічні уявлення, ідеї героїчного епосу, систему культових обрядів, ліричні переживання, представляла світогляд народу загалом, «вона жила на слуху народу, на устах живих співців, на струнах їх арфи; вона оспівувала історію, події, таємниці і знамення; вона була подібна до квітки, яка розкриває своєрідність кожного народу, його мови і країни, його прав і забобонів, пристрастей та дерзань, його музики та його душі» [7, с. 72]. Щодо зумовленості визначальних рис народної поезії країною та часом її походження сучасні автори погоджуються з І.Г. Гердером і запевняють, що «вивчення історії показало нам взаємозв'язок форми і змісту поезії з особливостями її місця і часу» [8, с. 53], та підкреслюють: «У кожного племені, у кожної нації не тільки свій власний, творчий, проте і свій критичний склад» [8, с. 147].

І.Г. Гердер підкреслив, що народні пісні з початку свого виникнення мали навчально-виховний потенціал, давні співці «навчали людей своїми піснопівами, в яких ми знаходимо в ті часи і картини переможних битв, і басні, і начення, і закони, і міфологію», причому «так було в усіх народів» [10, с. 120]. В аспекті нашого дослідження підкреслимо, що учений зазначив здатність національних мов і народнопоетичного надбання відбивати суспільно-історичну практику народів і їх національний характер.

Акцентуючи на проблемі дослідження усної народної творчості, науковець узагальнив методологічні положення фольклористики. Зокрема, в роботі «Про походження і поширення перших релігійних понять» педагог писав: «Я стежив за образом мислення націй і ...дійшов висновку, що кожна нація створювала свої пам'ятки згідно з релігією своєї країни, за переказами своїх батьків і за поняттями народу, що ці пам'ятки явилися на поетичній мові, в поетичному вбранні і в поетичному ритмі: це були, значить, міфологічні національні пісні про початки давніх пам'яток народу. І такі пісні мала кожна нація давнини, яка без чужої допомоги на шляху своєї власної культури хоча трохи вийшла з варварства» [2, с. 627].

Таким чином, в результаті проведення широких народознавчих досліджень, наукового осмислення фольклорної спадщини людства учений зробив висновок, що фольклор являє особливу, специфічну область художньої діяльності народу, змальовує «самостійний національний розвиток» [2, с. 631].

Етнограф, літературознавець О. Пипін показав внесок «німецької метафізичної філософії, при відомому сприянні романтичної школи» перетворення історії літератури з простого переліку прізвищ письменників і їх творів на цілісне уявлення про «історію літератури як про історію поезії, як мистецтва, з відображенням національної дійсності» [11, с. III]. І.Г. Гердер вважав, що вивчення народно-поетичної творчості може надати інформацію як для історика людства, так і для поета, теоретика поезії, філософа [2, с. 646]. О. Пипін підкреслив роль у цьому процесі видатного німецького ученого, який довів «історичне право і художню достойність поезії народної» [11, с. III]. Своєю чергою філософ Ф. Шлейермахер в роботі «Герменевтика» показав тісний зв'язок поезії зі свідомістю: «Лірична поезія виражає рух безпосередньої самосвідомості» [12, с. 117].

Визначною заслугою ученого було те, що він провів величезну роботу з пошуку та систематизації народного мистецького спадку у масштабах багатьох країн, більшості народів світу, в історичній ретроспективі. Педагог довів, що кожен народ має право визнавати себе самобутнім, а з національних культур формується світова культура і «один ланцюг культури поєднує <...> усі розглянуті у нас нації, а також усі, які тільки передбачається розглянути» [13, с. 441]. Отже, на основі пізнаних фактів дослідник виявив закономірності становлення, розвитку і функціонування народнописенної творчості в суспільстві, представив науково об'єктивне осмислення пісенної традиції, довів суспільну роль усної народної творчості, сприяв утвердженню принципу народності в мистецтві, заклав основи принципу культуровідповідності в навчанні і вихованні молоді.

В аспекті нашого дослідження зазначимо, що в процесі опанування людиною давньою культурою І. Г. Гердер вбачав її освітньо-виховне значення і засіб розвитку свідомості. Учений був переконаний в тому, що «мистецтво повинно відігравати виховну роль» [14, с. 21]. Педагог стверджував, що, знайомлячись із ранніми періодами вітчизняної історії, людина може долучитися до духу своїх предків у його найбільш могутньому і чистому вираженні.

Значущість поезії, яка має своєю «важливішою задачею вираз почуттів і переживань», для виховання національної свідомості, відстоював і критик літератури Т.С. Еліот. Зокрема, він писав: «Можна відібрати у народу його мову, насильно ввести в школах іншу мову; проте до тих пір, поки не вийде навчити такий народ відчувати іншою мовою, стару мову викоринити неможна, і вона знов про себе заявить у поезії, яка є двигуном почуттів» [8, с. 185]. В результаті теоретик літератури довів, що «жодне мистецтво не відстоює настільки наполегливо свою національну особли-

вість, як поезія» [8, с. 185]. Отже, учений ХХ століття так само, як і два століття назад І.Г. Гердер, довів здатність поезії відбивати особливості «духу народу», характеру і національного світогляду, потребу використовувати поезію в освітньо-виховному процесі для формування національної свідомості.

В аспекті нашого дослідження підкреслимо значення гердерівського розуміння значення народної пісні для утворення тісного зв'язку в етнічному колективі, який своєю чергою є необхідною умовою утворення нації. Учений наголосив, що пісню складали колективно, разом із цим вона згуртовувала спільність: «Пісня потребує маси, співзвучності багатьох: їй потрібно вухо слухачів і хор голосів і душ» [7, с. 72]. Отже, на основі створення поетико-пісенного надбання відбувалося осмислення і самовідчування особистості в просторі культури, працював складний механізм залучення підростаючого покоління до скарбниці народного мистецтва, що дозволяло в процесі спілкування формувати єдність спільноти.

Зазначимо ще один фактор, завдяки якому поезія, пісня давніх часів сприяли формуванню почуття єдності спільноти, з якої згодом утворилися нації. Завдяки поезії, яка була закарбована на письмі, з'явилася можливість довідатися про видатних людей, що виявляли відвагу у ратний час, які власними діяннями захищали свою вітчизну багато століть тому. Так, дослідник акцентував на змалюванні в піснях рушійної сили їх самовідданості: «І тепер встають перед моїм поглядом герої Гомера, я чую протест Оссіана, хоча тінь співця і тині героїв давно вже зникли з обличчя землі. Проте повітря, яке стрясалося їх вустами, зробило безсмертним їх і являє образи їх моєму погляду» [13, с. 236]. Учений наголосив на виховному впливі, який дозволила отримати фіксація на письмі, знов наводячи приклад творчості Гомера: «Гомер співав – не для нас; проте оскільки він прийшов до нас, він належить нам, і ми насмілюємося учитися у нього» [13, с. 387]. Отже, за рахунок передачі на письмі осмислення та емоційного сприйняття історичних фактів, видатних подій, окремих особистостей і виникла можливість використовувати приклади інших народів для виховання громадянських і патріотичних якостей.

Внаслідок стадіальності розвитку літературного процесу поезія переставала бути виразом мислення усього народу у вигляді народної пісні і її поступово доповнило мистецтво, що мало певного автора. Виражаючи причетність до турбот і неспокою часу, автор або виконавець пісні здійснював вплив на увесь характер сприйняття реальності слухачами: «Співець або рапсод співав тільки для теперішнього моменту, проте в цей один момент він досягав такого ступеню впливу,

що серце і пам'ять заміняли собою бібліотеки на цілі століття» [15, с. 195].

Як зазначав Г. Гейне в роботі «Романтична школа», романтичний напрям у мистецтві, його система прийомів вивчення творів «почала з оцінки художніх творів минулого і з рецепту для виготовлення художніх творів майбутнього» [16, с. 173]. І.Г. Гердер розглядав основи, на яких має ґрунтуватися жива самобутня сприйнятливність літераторів, їх художня свідомість, щоб довести мистецтво до вищого ступеню досконалості. Головним було те, що філософ дійшов висновку про необхідність посилення в мистецтві народного начала. Зокрема, він вказував на необхідність узгоджувати мотиви, сюжети і елементи художнього впливу власної поетичної творчості з художньою свідомістю рідного народу, стверджуючи принцип народності в літературі. Ставлення до народного набутку і розуміння, перш за все, поетичної і пісенної творчості, на думку ученого, визначає ставлення до власної нації. Зокрема, він зазначав: «Хто мало або зовсім нічого не бачить в них, показує тим самим, що не має з нею (нацією) нічого спільного» [9, с. 84].

Народне мистецтво, на його думку, здатне влити в літературну діяльність живильну силу творчості. Висуваючи ідею народності на рідному ґрунті в своїй боротьбі за національну самобутність німецької літератури, І.Г. Гердер поширив цю ідею на літератури народів світу, наголосив на їх духовній своєрідності. Вивчення народної культури і залучення її в творчий процес митця, як справедливо вважав учений, є одним із найдієвіших способів оновлення мистецтва та утвердження спадкоємності прогресивних традицій у сучасній культурі.

Таким чином, педагог розумів принцип народності як звернення до фольклорних джерел, що одухотворює професійну художню творчість і наголосив на необхідності втілення а життя опори на цей принцип, що спрятиме його розвитку. Можна зробити висновок, що ідея народності мистецтва, висловлена культурфілософом, була важливим теоретичним здобутком, що був по-справжньому новаторським і потребував практичного втілення гуманітаріями, як літераторами, так і педагогами. Серед останніх – співвітчизник І.Г. Гердера, А. Дістервег довів необхідність урахування в навчально-виховному процесі особливостей духовного світу рідного народу, дотримання в освітньому середовищі принципу культуровідповідності.

Дослідник творчості мислителя А. Гулига представив гердерівське розуміння значення творчості поетів національного масштабу, в якому виокремив «високе призначення поета – бути вихователем і наставником усього народу <...> Поет притягує народні серця, просвічує розум. В цьому сенсі

поет – «творець свого народу», він розкриває перед людьми світ» [14, с. 161]. Визнаний літературний критик XIX ст. А. Григор'єв, розглядаючи національну своєрідність мистецтва, також доводив, що «словесність посвячена в таємниці цивілізації, поезія посвячена в таїну ідеалу. Ось чому словесність – потреба суспільств. От чому поезія – жадання душі. От чому поети – перші вихователі народу» [17, с. 159]. Поезія збагачує духовний світ і відіграє особливу роль у житті суспільства. Отже, творча унікальність великих національних поетів полягала в тому, що вони в суті своєї художньої творчості виражали національну самобутність і виявляли та формулювали суспільно-історичні і духовні запити співвітчизників.

Філософ актуалізував проблему пробудження і збереження інтересу до культурних цінностей народів світу. У багатьох роботах І.Г. Гердер наголошував на необхідності наукового вивчення народу взагалі і його словесного мистецтва зокрема. У передмові до збірки пісень педагог поставив проблему наближення учених-гуманітаріїв до пізнання народних мас і збереження усної народної спадщини шляхом цілеспрямованого збирання фольклору: опис культурних традицій і їх збереження потрібно проводити не тільки заради їх наукового вивчення і введення в науковий обіг, а і для «для нації, для народу, для єдиного цілого, що називається вітчизною!» Отже, педагог гостро розумів значення фольклору у вихованні і освіті, його вплив на розвиток і формування особистості, для осмислення і самовідчуття особистості в просторі культури.

З огляду на тему нашого дослідження підкреслимо безпосереднє гердерівське виокремлення впливу поезії на процеси формування націй і національної свідомості. Педагог уславлював мистецтво, яке слугувало знаряддям свободи проти пригноблювачів, – поезію, яка застосовувалася в політичному житті епохи: «Вплив народу на мистецтво і мистецтва на народ був не тільки фізичним і психологічним, а й значною мірою політичним» [14, с. 121]. У роботі «Поезія і красномовність» учений відобразив безпосередню значимість мистецтва слова у світлі формування національної свідомості: «у більш пізні часи оповідальна поезія (мала вона назву чи епопеї, чи роману, або романсу) справляла вплив, не завжди, правда, настільки вирішальний і значний, проте все ж незмінно значний, на утворення і перетворення націй [5, с. 218]. О. Пипін наголосив на величезному значенні гердерівської спадщини для розуміння значення фольклору в гуманітарній науці, зазначивши, що «з його погляду почалося те розуміння природи народної пісні, яке тепер є домінуючим» [2, с. 635].

Мислитель показав, що народна пісня має вирішальне значення для усвідомлення впливу

древніших епох народного життя на формування народного характеру і світогляду в подальші епохи. У рамках нашого дослідження підкреслимо, що І.Г. Гердер увиразнив значення народнописенної творчості для формування національної свідомості, довів, що від висвітлення творів народного пісенного мистецтва «можна чекати для слави нації, для виховання і розвитку людського духу» [9, с. 83], а знання молоддю основ пісенної культури виховує почуття законної національної гордості.

Висновки і пропозиції. Узагальнюючи внесок І.Г. Гердера у становлення науково-методологічних основ дослідження народної спадщини, зокрема народно-поетичної творчості, і її залучення в навчально-виховний процес, зазначимо наступне. Провівши величезну фольклористичну роботу в різних країнах і використовуючи принцип історизму, учений представив науковому і суспільному загалу зразки усної художньої творчості більшості народів світу, що, безперечно, сприяло посиленню інтересу до народної пісні в багатьох країнах світу. Наголошено на тому, що І.Г. Гердер довів культурну самобутність народів, яка відбивається на пісенній творчості. Представивши генезис народної пісні, акцентував увагу на тому, що у фольклорі відображується думки, настрої, почуття, результати пізнання, «образ мислення нації», її світогляд загалом і «самостійний національний розвиток».

Підкреслено, що вивчення І.Г. Гердером походження, закономірностей творення і соціального значення народної пісні дало змогу характеризувати її як засіб розвитку свідомості. Доведено здатність народнописенної творчості сприяти входженню підростаючого покоління в культурний простір рідного народу, створювати почуття єдності спільноти, виховувати громадянські і патріотичні якості. Таким чином, виявлено, що проведений аналіз новаторських поглядів І.Г. Гердера на значення народнописенної творчості дозволив виокремити загальнофілософські, культурологічні і педагогічні основи використання фольклору як засобу виховання національної свідомості молоді. Подальшого дослідження потребує внесок І.Г. Гердера у становлення поняття культурного націоналізму і використання його наукового доробку для національного виховання.

Список використаної літератури:

1. Жирмунский В.М. Жизнь и творчество Гердера. *Гердер И.Г. Избранные сочинения*. Москва, Ленинград : Гослитиздат. 1959. С. VII–LVIII.
2. Пыпин А.Н. Гердер. *Вестник Европы*. 1890. Апрель. С. 625–672.
3. Гердер И.Г. Трактат о происхождении языка, удостоенный премии Королевской Академии наук за 1770 год. Гердер И. Г. *Избранные сочи-*

- нения. Москва, Ленинград : Гослитиздат. 1959. С. 133–154.
4. Гердер И.Г. О новейшей немецкой литературе. *Избранные сочинения*. Москва, Ленинград : Гослитиздат. 1959. С. 117–132.
 5. Гердер И.Г. Поэзия и красноречие. *Избранные сочинения*. Москва, Ленинград : Гослитиздат. 1959. С. 213–224.
 6. Гердер И.Г. Критические леса, или Размышления, касающиеся науки о прекрасном и искусства, по данным новейших исследований. *Избранные сочинения*. Москва, Ленинград : Гослитиздат. 1959. С. 157–179.
 7. Гердер И.Г. О народных песнях. *Избранные сочинения*. Москва, Ленинград : Гослитиздат. 1959. С. 72–82.
 8. Элиот Т.С. Назначение поэзии. *Статьи о литературе*. Перевод с английского. Киев : AirLand, 1996. (Citadelle). С. 121–148.
 9. Гердер И.Г. Из старого предисловия к сборнику народных песен *Избранные сочинения*. Москва, Ленинград : Гослитиздат. 1959. С. 83–87.
 10. Гердер И.Г. О новейшей немецкой литературе. *Избранные сочинения*. Москва, Ленинград : Гослитиздат. 1959. С. 117–132.
 11. Пыпин А.Н. История русской литературы в 4 т. Санкт-Петербург : тип. М.М. Стасюлевича. 1889–1899. Т. 1 : Древняя письменность. 1898. XII, 484 с.
 12. Шлейермахер Ф. Герменевтика / Перевод с немецкого А.Л. Вольского. Научный редактор Н.О. Гучинская. Санкт-Петербург : Европейский Дом. 2004. 242 с.
 13. Гердер И.Г. Идеи к философии истории человечества. АН СССР. Памятники исторической мысли. Москва : Наука. 1977. 703 с.
 14. Гулыга А.В. Гердер. Изд. 2-е, дораб. Москва : Мысль. 1975. 181с.
 15. Гердер И.Г. О воздействии поэзии на нравы народов в древние и новые времена. *Избранные сочинения*. Москва, Ленинград : Гослитиздат. 1959. С. 192–195
 16. Гейне Г. Романтическая школа. *Полное собрание сочинений в 12 томах* / Под общей редакцией Н.Я. Берковского, М.А. Лифшица и И.К. Луппола. Москва, Ленинград : «Academia». 1936. (Серия «Немецкая литература»). Том 7. С. 155–310.
 17. Григорьев А. Народность и литература. *Эстетика и критика* / Вступ. статья, сост. и примеч. А.И. Журавлевой. Москва : Искусство. 1980. (История эстетики в памятниках и документах). С. 169–199.

Yurchenko O. The problem of the essence and origin of folk songs and poetry as a spirituality reflection of the nation in the creative heritage of I. G. Herder and its significance for national consciousness education of youth

The article summarizes Herder's contribution to the formation of scientific and methodological foundations of the study of national heritage. It is proved that the scientist for the first time showed the importance of the spiritual culture of the people, highly appreciated the heritage. Emphasis is placed on the fact that the cultural philosopher introduced into scientific circulation the concept of "folk poetry", "folk song", stressed the need for scientific study of oral folk art, its preservation and promotion to form the unity of the nation.

It is noted that the folklore work carried out by scientists in different countries, allowed to present to the scientific and social community samples of oral art of most peoples of the world. Undoubtedly, this helped to increase interest in folk songs in many countries around the world. It was found that the search-folklore and journalistic work of I. G. Herder influenced the change in the assessment of the cultural significance of folk art. The fact that the cultural identity of the people is reflected in its song heritage is actualized. It is shown that the philosopher in cultural explored the ways of creating a song and poetic achievement, proved its national origin, discovered the patterns of formation, development and functioning. It is revealed that artistic creativity reflects thoughts, moods, feelings, results of cognition, "way of thinking of the nation", its worldview.

During the study it was found that the scientist showed the importance of education in poetic word as well as the conditions for the implementation of this educational influence. It is emphasized that Herder's study of the origin, patterns of creation and social significance of folk songs allowed to characterize it as a means of developing consciousness. It is proved that the teacher was one of the first to emphasize the ability of folk songs to promote the entry of the younger generation into the cultural space of the native people, to create a sense of community unity, to cultivate civic and patriotic qualities. The analysis of Herder's innovative views on the importance of folk songs allowed us to identify the general philosophical, cultural and pedagogical foundations of the use of artistic heritage of the people as a means of educating the national consciousness of youth.

Key words: folk song, I.G. Herder, education, national consciousness.